

VICENT PITARCH

CARLES SALVADOR,
IDIOMA I PATRIA

Ea imatge més identificativa amb què Carles Salvador ha transcendit fins a nosaltres és, sense comparació i per motius sobers, la de gramàtic. Fer-ne ara una breu semblança esdevé, doncs, comesa planera i, a més, gratificant.

El “mestre” valencià del s. XX

En aquells anys en què el *mestre* de Benassal opta per dedicar-se a tasques de gramàtica, el panorama valencià limitava l'oferta gramatical a tres alternatives: una d'especialment caòtica i pintoresca era encapçalada pel farmacèutic i bibliotecari amb vel·leïtats de gramàtic, J. Nebot (1853-1914); a l'angle oposat, una altra de prestigiosa, obra del pare Fullana (1972-1948); i una tercera, realment sorprenent, obra de B. Ortín Benedito (1893-1940), mestre municipal de les escoles de València. Aquests tres eren els únics gramàtics autòctons als quals podia recórrer el nostre jove mestre a la recerca d'informació. I tanmateix cap dels tres deixarà petjades clares en l'obra salvadoriana.

De Nebot no va fer-ne cas, cosa ben explicable. Respecte del pare Fullana, el jove mestre se'n proclama admirador —un recurs de rigor a l'època— sense, però, tenir-lo en compte en els seus tractats sobre l'idioma. També silencia la *Gramàtica valenciana* (1918), de B. Ortín, l'admirable “catecisme” d'instrucció lingüística per a escoles valencianes, que ostenta l'originalitat d'haver iniciat la ruptura valenciana amb el fullanisme i d'haver estat el primer tractadet que es publicava ací

El mestre valencià del segle XX / ARXIU

amb una fidelitat exemplar a les normes de L'Institut d'Estudis Catalans (el qual acabava d'editar, l'any anterior, el *Diccionari ortogràfic*, al qual P. Fabra afegia, el mateix 1918, la seua *Gramàtica catalana*). Per tal d'explicar-nos el coratge amb què Ortín —nascut el mateix any que C. Salvador, també a València, i mestre, com ell— trenca tants esquemes en la tradició gramatical valenciana serà oportú de recordar que llavors era secretari general de “Nostra

Parla”, entitat capdavantera del catalanisme, i que figura entre els primers signataris de les Normes de Castelló. Costa, doncs, d'entendre per què l'obra d'Ortín va passar tan desapercebuda. Potser el seu to infantil, d'un costat, i la precocitat i contundència del seu registre fabrista, d'un altre, expliquen que aquest autor romanguera en un pla sumament discret.

A l'obra dels tres gramàtics valencians que precediren en el temps

l'obra de C. Salvador hi podem afegir la de contemporanis seus, en primer lloc la del professor-arxiver "castellonenc", Ll. Revest, i els primers estudis dels llavors joves promeses M. Sanchis Guarner i J. Giner i Marco. Però hi havia més: paral·lel a les tendències gramaticals que acaba de recordar, pel país fluïa un corrent, cada vegada més cabalós, de catalanitat, el qual comptava amb mentors emblemàtics de la talla de M. Duran de València i d'E. Martínez Ferrando. Fou aquest corrent, en el qual es trobava immersit des de jove Carles Salvador, el que va afaïçonar-li la ideologia, això és, els esquemes mentals per interpretar la pròpia nació i, en conseqüència, la llengua nacional.

En qualsevol cas, l'obra salvadoriana representa una inflexió radical en la tradició gramatical valenciana, tant per la seua orientació com sobretot per les dimensions socials que ha assolit: en aquest sentit, la *Gramàtica Valenciana* (1951), amb la fita de tretze edicions, ostenta el rècord editorial entre aquesta mena d'obres. Atesa, doncs, la seua dimensió renovadora, la lucidesa de l'opció —el fabrisme— que hi proposava, i atès també el seu abast social, no és exagerat de considerar C. Salvador el *mestre valencià* per antonomàsia del segle XX.

Pàtria i llengua

Ho he insinuat adés: la dedicació del *mestre* a la llengua —a la promoció social i a l'ensenyament de l'idioma— té una motivació indefugible: les conviccions nacionals. I és que, sense cap mena de dubte, la filiació —catalana— d'aquest país i també de la llengua pròpia integren els grans paràmetres de l'obra idiomàtica —gramatical i militant— salvadoriana.

En més d'una ocasió ell mateix va declarar que la consciència de catalanitat va desvetllar-se-li molt d'hora, mentre era estudiant, als catorze anys; i aviat va deixar-se seduir per

la doctrina de M. Duran de València —que ja l'any 1916 es proclamava "català de València"— i d'E. Martínez Ferrando, fins a entrar en plena sintonia amb l'admirable colla de *Pàtria Nova*.

Immers en un tal clima ideològic, C. Salvador es refugia, davant les desercions de la societat valenciana, en la reacció característica de les nacions minoritzades de l'Europa d'aquell temps, això és, en la identificació entre llengua i pàtria: "La llengua, l'idioma, és —proclama— la mateixa nacionalitat".

Des d'un tal convenciment, que durarà tota una vida, naix el seu compromís irrenunciable amb la llengua nacional. Aquest compromís marcarà no sols la seua conducta, però també els propis criteris al voltant de la llengua. I ben conscient que n'era, en declarar-se justament "polític de l'idioma".

L'originalitat, doncs, no fou cap preocupació en el mestre; ni tampoc la genialitat. Més aviat ell reconeixia les limitacions de la pròpia formació lingüística: "Jo no sóc un gramàtic". I encara: "Jo prenc Fabra i l'explique". Vet ací explicitada, amb modèstia exemplar, la condició de

(màxim) divulgador, entre valencians, de la doctrina fabrista, un honor que ningú pot exhibir com Carles Salvador.

Un magisteri transcendental

Mai no podrem conèixer quin hauria estat l'abast de la influència de Pompeu Fabra damunt el País Valencià sense el concurs de Carles Salvador. Ara: bé que ens consta com hi ha estat de decisiva, i tampoc no ignorem que aquesta influència és deguda, en bona part, a la dedicació decidida del gran mestre-patriota valencià.

La formidable tasca divulgadora del fabrisme, d'un cantó, i, d'un altre, el compromís ferm de dignificar l'escola valenciana, tot propugnant-li (recordem, com a mostra, l'Associació Protectora de l'Ensenyança Valenciana) el retrobament amb la llengua nacional, constitueixen les raons decisives per les quals l'obra de Carles Salvador ha esdevingut un magisteri transcendental per al País Valencià contemporani o, en expressió del professor V. Simbor, *una obra decisiva* de la catalanitat.

Biblioteca particular de Carles Salvador